

Περιήγηση



Η πρόσκληση ήταν πολύ δελεαστική, για να την προσπεράσει αναξιποίητη κανείς. Υποσχόταν μια τριήμερη ξενάγηση - περιήγηση στην Αίγινα. Όχι όμως μέναν οποιονδήποτε ξεναγό. Αλλά με τον καλό μας φίλο Κώστα Ζαρόκωστα, βαθύ γνώστη, από χρόνια, του υπέροχου νησιού.



Αίγινα

Ένα πολυδιάστατο οδοιπορικό

ΚΕΙΜΕΝΟ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή





Το “Κουκούλι”, όπως ονόμαζε το σπίτι του ο Νίκος Καζαντζάκης, στέγασε για αρκετά χρόνια στιγμές δημιουργικότητας αηλιά και μοναχικότητας του μεγάλου Κρητικού στοχαστή.

Ανάμεσα στην Αίγινα και στο «Ελληνικό Πανόραμα» έχει αναπτυχθεί μια σχέση ιδιόμορφη. Σε διάστημα 7 χρόνων, από το 2001 ως το 2008, το περιοδικό μας της έχει αφιερώσει **τρία** πολυσέλιδα άρθρα. Ωστόσο, - και εδώ έγκειται το παράδοξο του πράγματος, - παρά τα τρία άρθρα, η Αίγινα εξακολουθεί να παραμένει για μας «terra incognita», άγνωστη γη. Γιατί, απλούστατα, τα άρθρα για την Αίγινα έχουν όλα δημιουργηθεί από συνεργάτες κι όχι από μας.

Να όμως που έφτασε η πρόσκληση του φίλου μας του **Ζαρόκωστα**, να γνωρίσουμε την Αίγινα μαζί του. Θα ήταν αδιανόητο να μην ανταποκριθούμε. Δεν το μετανιώσαμε ούτε στιγμή.

Ταχύρρυθμα σεμινάρια για την Αίγινα

Απ’το καράβι ακόμη αναρωτιόμουν τι θα προλαβαίναμε να δούμε - και

κυρίως να νιώσουμε - σ’ ένα μόλις τριήμερο στην Αίγινα. Που, με τα **82.63** τετ. χιλιόμετρα της επιφάνειάς της, δεν είναι δα και κανένα μικρό νησί. Λογάριαζα βέβαια, «χωρίς τον ξενοδόχο» ή μάλλον τον ... ξεναγό. Τον χαλκέντερο Ζαρόκωστα, δηλαδή, που από το πρώτο κιάλας δευτερόλεπτο στο νησί, έβαλε σ’ εφαρμογή ένα πλάνο ταχύρρυθμης γνωριμίας μας με τα πιο εμβληματικά σημεία της Αιγινήτικης γης.

Στο σπίτι του Νίκου Καζαντζάκη

Τα βήματά μας μάς οδηγούν έξω από την πόλη της Αίγινας στα «**Λιβιάδια**», ένα ακρωτηράκι στο ΒΔ άκρο του νησιού. Η βράχινη ακτή του είναι «φυτεμένη» από τη φύση με πωρόλιθους κοφτερούς. Αλίμονο στο πλεούμενο που θα πέσει πάνω τους. Λίγο πιο πάνω το τοπίο ημερεύει μ’ ένα σπιτάκι μοναχικό, με γραμμές λιτές, ασκητικές. Το μπόι του

είναι χαμηλό, σαν να μην θέλει να δίνει μεγάλη αντίσταση στις βίαιες ανάσες του σορόκου και του μαίστρου.

Μια σκουρόχρωμη ηφαιστειακή πλάκα είναι εντοιχισμένη στον περίβολο του σπιτιού. Πάνω της έχει χαράξει ο Δήμος Αίγινας, το 1983, την φράση : «**Εδώ έχει ζήσει ο Νίκος Καζαντζάκης**». Έτσι απλά. Για να μαθαίνει κάθε ανυποψίαστος περαστικός, ποιο ήταν το φιλόξενο καταφύγιο που στέγασε μερικά από τα παραγωγικότερα, τα πιο εμπνευσμένα χρόνια της ζωής του μεγάλου Κρητικού.

Γοπτευμένος από νωρίς με την Αίγινα ο Καζαντζάκης, εγκαθίσταται αρχικά εκεί τον Μάιο του **1927**. Το **1935** αγοράζει σ' αυτή την πετρόσπαρτη ακρογιαλιά το κομμάτι γης όπου, ένα χρόνο μετά, χτίζει το «Κουκούλι» του. Εκεί ολοκληρώνει την όγδοη και τελική μορφή της «**Οδύσσειας**», αλλά και το δημοφιλέστερο - παγκοσμίως - έργο του : «**Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά**».

Δεν μπορώ ν' αποφύγω τη συγκίνηση καθώς βρίσκομαι δίπλα στο σπίτι του Καζαντζάκη, ακολουθώ τα βήματά του στα βράχια της ακτής, αγναντεύω τη θάλασσα που και κείνος ατένιζε. Κι ακόμα, είναι αδύνατον να μη φέρω στη μνήμη τα εφηβικά μου χρόνια, όταν πρωτογνώρισα τον κατοπινό μου ήρωα, τον Αλέξη Ζορμπά.

Στο εργαστήρι - μουσείο του Χρήστου Καπράλου

Μετά τον γίγαντα του πνεύματος σειρά έχει ένας σπουδαίος άνθρωπος της τέχνης, ο γλύπτης **Χρήστος Καπράλος**. Συναντάμε το Εργαστήρι - Μουσείο του λίγο νοτιότερα από την οικία του Καζαντζάκη, στην τοποθεσία «**Πλακάκια**», ακριβώς πάνω από την βορειοδυτική ακτογραμμή. Εδώ, στα τρία στρέμματα του υπαίθριου χώρου και στις έξι αίθουσες των εργαστηρίων και της έκθεσης,

Κοντά στην “διάνοση”, με εκπρόσωπο τον Καζαντζάκη, εδρεύει και η “τέχνη”, με τον δικό της εκφραστή, τον περίφημο γλύπτη Χρήστο Καπράλο. ΦΩΤ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΑΣΚΟΣ





Το «Φανάρι του Μπουζά», με χρονολογία ανέγερσης το 1881, ύψος πύργου 6μ. και εστιακό ύψος 11 μέτρα.

θαυμάζουμε την ρωμαλέα γλυπτική του Καπράλου σε πωρόλιθο, μάρμαρο και γιγάντια, ερυθρωπά κομμάτια ξύλου ευκαλύπτου.

Το πιο επικό έργο του Καπράλου - το πρωτότυπο του οποίου βρίσκεται στο περιστύλιο της Βουλής των Ελλήνων - είναι η περίφημη «**Ζωφόρος**» του. Είναι μια ανάγλυφη δημιουργία, ασύλληπτης έμπνευσης και εκφραστικής αποτύπωσης, με μνημειακές διαστάσεις **39.10 Χ 1.10 μέτρων** και με επτά θεματικές ενότητες, που συνιστούν «*εμβατήριο και μαζί ραψωδία της ιστορίας του νεότερου Ελληνισμού*». Είναι κατά σειράν οι ενότητες : «**Ειρηνική ζωή**», «**Αρχίζει ο πόλεμος**», «**Ο πόλεμος**» «**Επιστροφή από τον πόλεμο**», «**Κατοχή**», «**Αντίσταση**» και , τέλος, «**Η λατέρνα**».

Σύμφωνα με τον Δρ. Ιστορικό της Τέχνης **Δημήτρη Παυλόπουλο**, «*Η καλλιτεχνική*

δημιουργία του Χρήστου Καπράλου είναι επικεντρωμένη στην ανθρώπινη μορφή, η οποία αποτελεί την Λυδία λίθο για την κατανόηση του έργου του». Ο ίδιος ο καλλιτέχνης έλεγε για το σύνολο του έργου του: «*Ξεκινώ από μια μεγάλη αγάπη για τον άνθρωπο κι αυτή θέλω να εκφράσω*».

Πολλά θα μπορούσαν ν' αναφερθούν για την πλειάδα των φημισμένων προσωπικοτήτων της διανοησης και της τέχνης που κατά καιρούς άφησαν τα ίχνη της παρουσίας τους στο νησί του Σαρωνικού. Ανάμεσα στους γνωστότερους είναι ο Σπύρος Παπαλουκάς, ο Φώτης Κόντογλου και ο Σπύρος Βασιλείου, ο Γιάννης Τσαρούχης, ο Γιάννης Μόραλης και ο Δημήτρης Πικιώνης και ακόμη ο Γιώργος Σεφέρης, ο Άγγελος Σικελιανός, ο Κώστας Βάρναλης, η Κατερίνα Αγγελάκη - Ρουκ..., το οδοιπορικό στο πνεύμα και στην τέχνη της Αίγινας δεν έχει τελειωμό.





Στον ναό του Απόλλωνα και στην διάσημη Κολώνα

Ο παραθαλάσσιος δρόμος μάς βγάζει μετά από μερικά ευχάριστα πεζοπορικά λεπτά, στο δυτικότερο άκρο της Αίγινας, στους **Αγίους Αποστόλους**.

Εδώ βρίσκεται το «**Φανάρι του Μπουζιά**», ο φάρος που κατά τον **Γιάννη Σκουλά** ⁽¹⁾ είναι χτισμένος το **1881**, με ύψος πύργου **6** μέτρα και εστιακό ύψος **11** μέτρα. Αμέσως μετά φτάνουμε στην επίπεδη, ολότελα βραχώδη ακτή, όπου σώζονται μέχρι σήμερα, με άριστη ορθογώνια λάξευση, ταφές που χρονολογούνται από τον **8ο αι. π.Χ.**

Ένα περίπου χιλιόμετρο πιο κάτω εξελίσσεται ο οικοδομικός ιστός της Αίγι-

νας. Ένας εκτεταμένος λόφος δεσπόζει σε στρατηγική θέση πάνω απ' την ακτή. Εδώ ήταν η ακρόπολη της Αίγινας στα ιστορικά χρόνια. Οι ανασκαφές Γερμανών αρχαιολόγων έφεραν στο φως 11 αλληπάλληλους οικισμούς, πόλεις από την Νεολιθική Περίοδο μέχρι την Μυκηναϊκή. Πάνω στα λείψανα των Προϊστορικών χρόνων βρίσκονται τα ερείπια του **Ναού του Απόλλωνος**.⁽²⁾

Ένας κίονας επιβλητικών διαστάσεων είναι ο μοναδικός που σώζεται όρθιος στον ναό. Απ' αυτόν πήρε ολόκληρος ο λόφος την ονομασία «**Κολώνα**». Από τα αρχιτεκτονικά μέλη και από τα αετωματικά γλυπτά του ο ναός χρονολογείται στο τέλος του **6ου αι. π.Χ.** Ήταν ένας δωρικός «**περίπτερος**» ⁽³⁾ ναός, με **6 X 11** κί-

(1) « Φάρσι, πέτρα και φως», εκδ. Άμμος, 1997.

(2) Εγκυκλ. Πάπυρος, Larousse, Britannica, τόμος 3.

(3) Περίπτερος ή περίστυλος ονομάζεται ο ναός που εξωτερικά, στηρίζεται σε κιονοστοιχίες.

Η “Κολώνα”, ο μοναδικός σωζόμενος όρθιος κίονας στον ναό του Απόλλωνος, αποτελεί πόλο έλξης κάθε επισκέπτη. Η διπλανή ακτή βρέχεται από διαυγέστατα, πολλών χρωματικών τόνων, νερά. (Αριστερά)



νες και διαστάσεις **34.60 X 19.13** μέτρα. Το **Αρχαιολογικό Μουσείο της Αίγινας** βρίσκεται στους ομαλούς πρόποδες του λόφου της Κολώνας. Είναι το **πρώτο μουσείο** της μετεπαναστατικής Ελλάδας, που ιδρύθηκε το **1828** από τον κυβερνήτη **Ιωάννη Καποδίστρια** στην τότε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, Αίγινα. Τα εκθέματα στις τρεις αίθουσές του προέρχονται κυρίως από τον αρχαιολογικό χώρο της Κολώνας.

Στην πλειονότητά τους είναι αγγεία και άλλα πήλινα αντικείμενα από **την Ύστερη Νεολιθική Περίοδο** (3500 π.Χ.) μέχρι και τα **Ύστερα Ρωμαϊκά Χρόνια**. Έτσι μπορούμε να παρακολουθήσουμε την συνεχή ιστορική πορεία του νησιού σ' όλη τη διάρκεια της Αρχαιότητας.

Παλιαχώρα, ο «Μυστράς του Σαρωνικού»

Εγκαταλείπουμε τις παραθαλάσσιες περιηγήσεις και κατευθυνόμαστε στα πειρωτικά του νησιού. Πάμε να γνωρίσουμε την Μεσαιωνική ακρόπολη της Αίγινας, την θρυλική **Παλιαχώρα**. 15 χρόνια πριν η αρχαιολόγος **Άννα Μαρράντη** έγραφε στο άρθρο της για την Παλιαχώρα⁽⁴⁾: «*Τυλιγμένη σε μια αιγιματική, απόκοσμη ομορφιά, η ερειπωμένη Παλιαχώρα καταδεικνύει μιαν άλλη Αίγινα, με φυσιογνωμία διαφορετική αλλά εξίσου γοητευτική, όμοια με την γαλήνια κατάνυξη, που αγκαλιάζει όποιον διαβεί για πρώτη φορά το κατώφλι των μισογκρεμισμένων εκκλησιών της*».

Μια λεπτή, αδιόρατη ψιχάλα, νοτίζει τα τζάμια του λεωφορείου, καθώς παίρνουμε τις ανηφοριές για την Παλιαχώρα. Στα τέλη του Μάρτη είναι μια ανοιξιάτικη

βροχούλα ήπια, σιγανή, νανουριστική. Που, όχι μόνον δεν επηρεάζει αρνητικά τη διάθεσή μας αλλά, αντίθετα, χαρίζει στην Παλιαχώρα μια αύρα μυστηριακή, ιδιαίτερα ρομαντική.

Παίρνουμε ένα παλιοκαιρίσιο, χοντροφτιαγμένο καλντερίμι, ανηφορίζουμε χωρίς βιάση την πλαγιά του λόφου που, βήμα - βήμα, μας αποκαλύπτει τις συναρπαστικές λεπτομέρειες της μεσαιωνικής πολιτείας. Να πρώτος ο ναός του **Αγίου Γεωργίου του Καθολικού**. Έξοχα αποκατεστημένο το μνημείο φέρει στο υπέρθυρο εντοιχισμένη λατινική επιγραφή με χρονολογία **1533**. Εξαιρετη είναι η αποκατάσταση και του εσωτερικού του μονόκωρου ναού⁽⁵⁾, με τις σωζόμενες τοιχογραφίες του 17ου αιώνα.

Σκαλοπάτια, τοίχοι φρουριακοί με λαξευτό πωρόλιθο, μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη διάσπαρτα στο χώρο, ναός **Αγίου Διονυσίου**⁽⁶⁾ με θέα μοναδική.

Στο λίθινο υπέρθυρο μας γνέφει μια ανάγλυφη λαϊκότροπη παράσταση δικέφαλου αετού. Μια ιδιαιτερότητα στο εσωτερικό του ναού είναι το πηγάδι, με βάθος τουλάχιστον 8 μέτρων και αρκετό νερό. Το κυκλικό στόμιο από πωρόλιθο φέρει τις βαθιές αυλακίες από την πολύχρονη χρήση της αλυσίδας κατά την ανέλκυση του κουβά.

Να και το εκκλησάκι του **Αγίου Νικολάου**. Το υπέρθυρο φέρει ανάγλυφους ρόδακες και πουλιά. Με ανηφορικό κακοτράχαλο μονοπάτι κυκλώνουμε την ΒΔ πλευρά του λόφου με κατεύθυνση προς την κορυφή. Την υδροδότηση της ακρόπολης εξασφάλιζαν δυο φυσικές πηγές και 4 κινστέρες, ενώ στην οχύρωση του κάστρου ενσωματώνονταν οικοδομήματα εκκλησιαστικά και αστικά. Η θέα από

(4) Ελληνικό Πανόραμα, τεύχος 24, Δεκ. 2001.

(5) Ο «Μονόκωρος δρομικός ναός « είναι ο ένας από τους τρεις αρχιτεκτονικούς τύπους ναών που σώζονται στην Παλιαχώρα. Αντιπροσωπεύεται με 23 ναούς. Ο δεύτερος τύπος είναι του «Ελεύθερου Σταυρού» με 3 μόνον παραδείγματα. Ο τρίτος αρχιτεκτονικός τύπος είναι του «Δίδυμου Ναού», με 5 εμφανίσεις στην Παλιαχώρα.

(6) Ο ναός του Αγίου Διονυσίου, η λεγόμενη «Επισκοπή», αποτελούσε την Μητρόπολη και συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα μνημεία της Παλιαχώρας.



Η Άννα φωτογραφίζει και... φωτογραφίζεται, από τον αθέατο Γιάννη Λάσκο. “Παλιχώρα”. Τόπος προσκυνήματος πιστών και περιηγητών.





το υψόμετρο των **310** μέτρων είναι μοναδική σ' όλο τον περιμετρικό ορίζοντα. Η πόλη ήταν χτισμένη με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι αόρατη από την θάλασσα, προστατευμένη από τα μάτια των πειρατών.

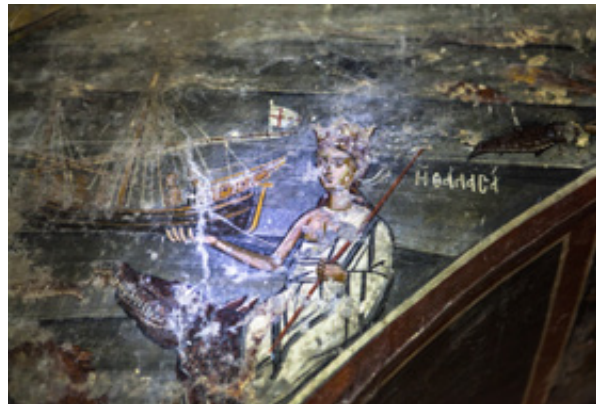
Απέναντί μας στα ανατολικά αγναντεύουμε το περίγραμμα του περίφημου ναού της **Αφαίας**, ενώ χαμηλά, κάτω από τον λόφο, χάσκει μια βαθειά ρηγμάτωση του εδάφους. Είναι μια υπενθύμιση, ότι βρισκόμαστε πάνω στον άξονα του διάσπμου ηφαιστειακού **Τόξου των Μεθάνων**.

Παίρνουμε να κατηφορίζουμε σε κακοτράχαλο λιθόστρωτο μονοπάτι. Συναντάμε διαδοχικά τα εκκλησάκια του **Αγίου Ελευθερίου**, του **Αγίου Μηνά** και της **Αγίας Μαρίας**. Πολύ γρήγορα φτάνουμε στο καθολικό της πάλαι ποτέ Μονής της **Αγίας Κυριακής**, που ήταν σε λειτουργία μέχρι το **1830**. Στον αρχικό πυρήνα της Αγίας Κυριακής προστέθηκε μεταγενέστερα και η **Ζωοδόχος Πηγή**, για να καλύψει τις λειτουργικές ανάγκες των Ελλήνων ρωμαιοκαθολικών στα χρόνια της Ενετοκρατίας.

Αποκατεστημένο από το Ίδρυμα Νιάρχου, με εξαιρετικό τρόπο, το μνημείο μάς εντυπωσιάζει τόσο για την αρχιτεκτονική όσο και για τον τοιχογραφικό διάκοσμο των εσωτερικών χώρων.⁽⁷⁾ Οι αγιογραφίες έχουν εκτελεσθεί στο σύνολό τους με την τεχνική της **«νωπογραφίας»**.⁽⁸⁾

Στη συνέχεια, πανέμορφοι ναοί, σε διαφορετικό βαθμό διατήρησης, διαδέχονται ο ένας τον άλλον : ο **Αν Γιάννης**

Λιθανάγλυφα, αρχαία αρχιτεκτονικά μέλη, πηγάδι στο εσωτερικό του ναού και τοιχογραφίες μοναδικές. Είναι η “Παλιαχώρα” της Αίγινας, ο “Μυστράς του Σαρωνικού”.



(7) Αναλυτική περιγραφή από τον Αρχαιολόγο Λεωνίδα Κ. Μπουρνιά («Αιγιναία, 2ο τεύχος, ΙΟΥΛ-ΔΕΚ 2000)

(8) Η «Νωπογραφία» (ιταλικά «Fresco») είναι τεχνική της τοιχογραφίας με τοποθέτηση χρωμάτων (υπό μορφή σκόνης) διαλυμένων σε νερό, πάνω σε νωπό και υγρό ασβεστοκονίαμα. Είναι πολύ απαιτητική τεχνική που απαιτεί ταχύτητα και μαεστρία εκ μέρους του καλλιτέχνη, γιατί δεν επιτρέπει καμιά μεταγενέστερη επέμβαση ή διόρθωση.

ο **Θεολόγος**, ο **Άγιος Νικόλαος** με δυτικότερες τοιχογραφίες, οι **Άγιοι Ανάργυροι**. Σε επίπεδο μονοπάτι συναντάμε τον μεγάλο ναό του **Αγίου Δημητρίου** και, τον μικρότερο ναό της **Κοίμησης της Θεοτόκου**, με την μοναδική απεικόνιση του Χριστού - σε μια αντιστροφική ρόλων - να κρατάει ως βρέφος την Παναγία.

Η περιδιάβασή μας στο μεσαιωνικό παρελθόν της Αίγινας πλησιάζει προς το τέλος της. Περνάμε δίπλα από τον ναό της **Μεταμόρφωσης**, με πολύ λίγες φθαρμένες τοιχογραφίες. Μετά από ένα «διάστημα χάριτος» ξαναρχίζει η βροχή. Αρκούμαστε, λοιπόν, σε μια βιαστική ματιά στις πεντέξι ακόμη εκκλησούλες που έχουν απομείνει ως τις **35** συνολικά της Παλιαχώρας. Φτάνοντας στο λεωφορείο μας είμαστε βέβαιοι, πως σε καμιά περιοχή της Ελλάδας - πειρωτική ή νησιωτική - δεν έχουμε συναντήσει παρόμοια συγκέντρωση τόσο πολλών αλλά και τόσο αξιόλογων παλιών εκκλησιών.

Στον περίφημο ναό της Αφαίας

Τον Μάρτιο του 2001 είχαμε μείνει έκπληκτοι τόσο από το φωτογραφικό υλικό όσο και από το κείμενο της αρχαιολόγου Άννας Μαράντη για τον ναό της Αφαίας. Έγραφε, λοιπόν, τότε η συνεργάτις μας ⁽⁹⁾: « Το ιερό έχει χισιτεί στην κορυφή ενός ψηλού λόφου σκεπασμένου με πεύκα. Από εδώ η θεά είναι εκπληκτική και δεν είναι ψευδαίσθηση η κατανυκτική ατμόσφαιρα που σε τυλίγει».

Πότε όμως και για ποιο λόγο δημιουργήθηκε στο νησί της Αίγινας το συγκεκριμένο ιερό; Ας παρακολουθήσουμε για λίγο την εξιστόρηση της Άννας Μαράντη: «Οι μύθοι μάς διασώζουν τις πρώτες πληροφορίες για τη θεά Αφαία, την οποία ταυτίζουν με την κρητική **Βριτόμαρτι**, κόρη του Δία και της Κάρμης. Η Βριτόμαρτις ήταν η αγαπημένη φίλη της Αρτέμιδας, την οποία ακολουθούσε συχνά στις κνηγετικές της εξορμήσεις. Αντή την κόρη όμως ερωτεύτηκε ο **Μίνωας**, ο βασιλιάς της Κρήτης και θέλησε να την κάνει σύντροφό του. Προσπαθώντας να αποφύγει τον Μίνωα η Βριτόμαρτις έπεσε στη θάλασσα, σε δίχτυα ψαράδων, που την μετέφεραν στην Αίγινα. Εκεί κατέφυγε σε μια σπηλιά, στην κορυφή ενός λόφου και έγινε αφανής, «**Αφαία**». Στο σημείο εκείνο αναπτύχθηκε η λατρεία της θεάς Αφαίας, που χρονολογείται από τις αρχές της 2ης χιλιετίας. Μια μικρή σπηλιά κοντά στην ΒΑ γωνιά του αρχαϊκού περιβόλου έδωσε σημαντικά ευρήματα των μυκηναϊκών χρόνων, όπως αγγεία, πήλινα ειδώλια της θεάς και σφραγίδες που πιστοποιούν την ύπαρξη της λατρείας της κατά τους προϊστορικούς χρόνους». 15 χρόνια μετά την δημοσίευση του άρθρου έχουμε την ευτυχία να θαυμάζουμε κι εμείς, με τα δικά μας μάτια, την συνολική μεγαλειώδη εικόνα αλλά και τις συναρπαστικές λεπτομέρειες του μοναδικού αυτού ιερού. Η αρχαιότερη οικοδόμησή του χρονολογείται στο τέλος του **7ου** και στις



(9) Ελληνικό Πανόραμα, τεύχος 20, Μαρτ. 2001



Λεπτομέρεια από τις κιονοστοιχίες του συγκληονιστικού ναού της Αφαίας. Το μεγαλείο του ξεπερνάει κάθε περιγραφή.

αρχές του **6ου** αι. π.Χ. Από εκείνο τον αρχικό ναό σώζονται μόνον ίχνη από την λίθινη θεμελίωσή του.

Γύρω στα **575** π.Χ. κτίστηκε ο δεύτερος, μεγαλύτερος πώρινος ναός. Σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα ο ναός καταστράφηκε από μεγάλη πυρκαγιά γύρω στο **510** π.Χ. Λίγο αργότερα, περί το **500** π.Χ., το ιερό απέκτησε την σημερινή του μορφή. Είναι ένας δωρικός, περίπτερος ναός, με **6 X 12** κίονες, κατασκευασμένος από ντόπιο ασβεστόλιθο, τον γνωστό «**Αιγινήτη**».

Περιδιάβαση στην πόλη

Η πόλη της Αίγινας είναι χτισμένη στην ΒΔ ακτή του νησιού με ελαφρά амφιθεατρικότητα προς την θάλασσα. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον η περιδιάβαση στην πόλη, γιατί περιλαμβάνει διαδοχικά σημεία συνδεδεμένα με χαρακτηριστικά γεγονότα και σημαντικές προσωπικότητες από την νεώτερη ιστορία της Ελλάδας. Θα χρειαζόταν ένα πολυσέλιδο άρθρο για να παρουσιάσουμε με κείμενα και φωτογραφικό υλικό - σύγχρονο και

Ο Πύργος του Μαρκέλλου, ένα εντυπωσιακό ενετικό κτίσμα του 17ου αιώνα.



αρχαιακό - σοκάκια, παλιά καταστήματα και γραφικές γωνιές, καθώς και την πληθώρα των ιστορικών κτιρίων της Αίγινας και ανάμεσά τους: τον ναό του **Αγίου Νικολάου του Θαλασσινού**, όπου κάποτε γινόταν η δοξολογία για το κατευόδιο των σφουγγαράδων, τον εντυπωσιακό Ενετικό **Πύργο του Μαρκέλλου**, του τέλους του 17ου αιώνα, τον **Μητροπολιτικό Ναό** της Αίγινας του 1806, το **Ευνάρδειο Διδασκαλείο**, που μέχρι το 1982 στέγαζε το Αρχαιολογικό Μουσείο, το **Κυβερνείο** που στέγαζε την πρώτη κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια, το περίφημο **Καποδιστριακό Ορφανοτροφείο** και τόσα άλλα ακόμη...

Στην «Όμορφη εκκλησία», «Μορφοκκλησιά»

Ο ναός των **Αγίων Θεοδώρων** ή **Όμορφη Εκκλησιά** βρίσκεται στα δυτικά περικόρια της πόλης, στην περιοχή του «**Σκέτου**». Οι εξωτερικές διαστάσεις του είναι **6,33 X 4,00 μέτρα**. Σύμφωνα με τον Αρχαιολόγο **Χαράλαμφο**

Πέννα («**Η Βυζαντινή Αίγινα, ΤΑΠΑ, Αθήνα 2004**»), είναι ένας μονόχωρος καμαροσκέπαστος ναός, κτισμένος ισοδομικά με μεγάλους τετράγωνους πελεκητούς πωρόλιθους. Ο ναός κτίστηκε λίγο πριν από την φραγκοκρατία, στα τέλη του **12ου** αιώνα μ.Χ. Η χαραγμένη σε πωρόλιθο επιγραφή στη δυτική πρόσοψη αναφέρεται σε ανακαίνιση του ναού το **1289**.

Χαρακτηριστική είναι η υψηλή κρηπίδα που περιβάλλει τον ναό καθώς και το δίλοβο παραθυράκι στην αψίδα του ιερού. Το εσωτερικό είναι σε κάθε σημείο κοσμημένο με τοιχογραφίες του **13ου** αι. Σύμφωνα με τον Χ. Πέννα, η ζωγραφική της Όμορφης Εκκλησίας διακρίνεται για την συντηρητικότητα της απόδοσης και την δραματικότητα των σκηνών, την έντονη γραμμικότητα στις πτυχώσεις και την εκφραστικότητα σε επί μέρους μορφές που φθάνει στην υπερβολή. Η τεχνοτροπία εντάσσεται στο συντηρητικό πνεύμα, που μοιάζει να δεσπόζει στις περισσότερες τοιχογραφίες της εποχής αυτής στην φραγκοκρατούμενη Ελλάδα.

Χαρακτηριστική λεπτομέρεια από τις βυζαντινές τοιχογραφίες της “Όμορφης Εκκλησίας”.



Στον πανάρχαιο ελαιώνα

Ο Κώστας Ζαρόκωστας είχε αναφερθεί στον «**Αρχαίο Ελαιώνα**» της Αίγινας το 2008. ⁽¹⁰⁾ Σ' ένα σημείο της περιγραφής του έκανε λόγο «για ελιές που πολλές απ' αυτές ξεπερνούν τα 2000 χρόνια». Τότε είχαμε θεωρήσει την εκτίμησή του υπερβολική. Ωστόσο, οκτώ χρόνια μετά, έμελλε να διαπιστώσουμε - ιδίοις όμμα-

σιν - την αξιοπιστία των λεγομένων του. Βγαίνουμε από την πόλη της Αίγινας προς τα Ν και ακολουθούμε τον παραθαλάσσιο δρόμο, σε επαφή με την ακτογραμμή. 5 σχεδόν χιλιόμετρα μετά φτάνουμε στον οικισμό του **Μαραθώνα** που, σύμφωνα με την **Γ.Π. Κουλικούρδη** ⁽¹¹⁾, «εκεί επί Καποδίστρια φυτεύτηκε για πρώτη φορά η πατάτα». Στην δεύτερη παραλία του Μαραθώνα αφήνουμε την

Το Ελιόδεντρο-Μαθουσάλας της Αίγινας. Η ηλικία του δεν μετριέται με αιώνες αλλά με χιλιετίες. Πίσω, το παμπάλαιο ξωκκλησάκι της Αγίας Τριάδας. ΦΩΤ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΑΣΚΟΣ



άσφαλο και ξεκινάμε έναν χωματόδρομο με τα πόδια. Πετρώδες το έδαφος, με ήπια κλίση και βαθειά νεροφαγώματα από τις βροχές.

Ακολουθούμε πορεία Α-ΝΑ παράλληλα με την ρεματιά και το υποτυπώδες μονοπάτι του «**Κακοπέρατου**». Η βλάστηση είναι θαμνώδης, με σχοίνους και πουρνάρια. Ο τόπος μοσχοβολάει θυμάρι.

Ένα 20λεπτο μετά την αναχώρησή μας ο

ήπιος ανήφορος τελειώνει, φτάνουμε σ' ένα ομαλό οροπέδιο με μέσο υψόμετρο **110** μέτρων. Εδώ, στους δυτικούς πρόποδες του «**Όρους**» εκτείνεται, ο Αρχαίος Ελαιώνας. Δεν αργούμε να συναντήσουμε το πρώτο γιγάντιο ελιόδεντρο, με κορμό γέρικο, βαθιά ρυτιδωμένο και τυραγνισμένο απ' τους αιώνες. Που στο πάνω τμήμα του καταλήγει σε ολοζώντανα φύλλα και κλαδιά. Κάποια στιγμή, καθώς πλησιάζουμε στο παμπάλαιο ξωκκλήσι της **Αγίας Τριάδας**, περνάμε δίπλα από τον «**Μαθουσάλα**» ⁽¹²⁾ του Αρχαίου Ελαιώνα. Είναι ένα ελιόδεντρο εντυπωσιακό, με πελώρια κουφάλα και περίμετρο κορμού που ξεπερνάει τα **10 μέτρα!** Πολύ ιδιαίτερη είναι, δίπλα στην Αγία Τριάδα, και η τεράστια, πετρόχτιστη δεξαμενή, μήκους **17** περίπου μέτρων.

Αγναντεύουμε για λίγο, ψηλά στα ΝΑ τον απότομο όγκο του Όρους, με το λευκό περίγραμμα του Προφήτη Ηλία στην κορυφή του. Ύστερα παίρνουμε τον δρόμο της επιστροφής με νοτιότερο προσανατολισμό. Είναι μια διαδρομή, που μετά από κατοτράχαλο μονοπάτι και πολύ κατηφορικό τιμεντόδρομο, μας βγάζει στην παραθαλάσσια «**Αιγινήτιστα**», έναν παραθεριστικό - κυρίως - οικισμό, που δημιουργήθηκε μετά το 1950. Επιβιβαζόμαστε στο λεωφορείο μας πολύ ικανοποιημένοι αφού, μετά από διαδρομή μιάμισης ώρας, είχαμε την τύχη να γνωρίσουμε τον αρχαιότερο ίσως ελαιώνα της Ελλάδας.



(10) Ελληνικό Πανόραμα, «Ορεινή Αίγινα», τεύχος 62, Μαρτ. 2008

(11) «Αίγινα Ι», Αθήνα 1990

(12) Ο Μαθουσάλας ήταν βιβλικό πρόσωπο, πατέρας του Νώε, που σύμφωνα με την παράδοση, έζησε **969** χρόνια και γι' αυτό θεωρείται παγκόσμιο σύμβολο μακροβιότητας.



Το Αλώνι της Μονής Χρυσολεόντισσας, διατηρημένο σε άριστη κατάσταση. Με διάμετρο 19 μέτρων, είναι το μεγαλύτερο αλώνι που έχουμε συναντήσει στην Ελλάδα.

Μονή Παναγίας Χρυσολεόντισσας

Θα μπορούσαμε, βέβαια, να επισκεφθούμε την Χρυσολεόντισσα με τον εύκολο τρόπο, λέει ο Κώστας. Εμείς όμως θ' αφήσουμε το λεωφορείο και θ' ακολουθήσουμε το μονοπάτι στην ανοιξιιάτικη Αιγινήτικη ενδοχώρα.

Φτάνουμε στους «**Τζίκηδες**», ένα μικρό χωρι σε υψόμετρο **225** μέτρων, με μερικά παλιά σπίτια και ελάχιστους πια κατοίκους. Παίρνουμε κατεύθυνση Α - ΒΑ σε ανηφορικούς τσιμεντόδρομους που οδηγούν σε παραθεριστικά μεγαλόσπιτα Αθηναίων, κυρίως. Που είχαν κάθε λόγο να επιλέξουν αυτές τις απότομες πλαγιές, αφού η θέα είναι μοναδική.

15' μετά την αναχώρησή μας ο τσιμεντόδρομος τελειώνει σε υψόμετρο **280** μέτρων. Αρχίζει μονοπάτι κακοτράχαλο, στενό και πολύ ανηφορικό, στις δυτικές

πλαγιές του όρους «**Πλατυβούνι**». Ο τόπος είναι κατάφυτος από θαμνώδη βλάστηση με θυμάρι, αστιβιές και λαδανιές, τούφες σχοίνων, θαμνώδη κυπαρίσσια και πουρνάρια.

Σε **40'** φτάνουμε σε υψόμετρο **355** μέτρων στους πρόποδες του απότομου λόφου με το ξωκκλήσι του **Αγίου Αντρέα**. Σε μικρή απόσταση αποκαλύπτεται το οροπέδιο της Χρυσολεόντισσας, ενώ στο βάθος του ΒΑ ορίζοντα, πέρα απ'τα νερά του Σαρωνικού, στραφατίζει στον ήλιο το αχανές οικιστικό σύνολο Αθήνας και Πειραιά.

Περνάμε δίπλα από το **αλώνι** της Μονής. Με εξαιρετική κυκλική τοιχοποιία και διάμετρο **19!** μέτρων, είναι ένα από τα ωραιότερα και μεγαλύτερα αλώνια στην Ελλάδα. Σε **3'** φτάνουμε στο μοναστήρι, σε υψόμετρο **350** μέτρων. Μέχρι εδώ έχουμε χρειαστεί **45'**, με πολύ χα-

λαρό ρυθμό.

Αθέατο από τη θάλασσα το μοναστήρι, πρωτοχτίστηκε το **1403**, καταστράφηκε από πυρκαγιά, ξαναχτίστηκε στα **1600-1614**, ξανακάπκε τον **18ο** αιώνα και το **1808** ανοικοδομήθηκε εκ νέου, παίρνοντας τη σημερινή του μορφή. Μόνον ο **18** μέτρων επιβλητικός πύργος έχει απομείνει για να θυμίζει το μακρινό παρελθόν.

Μ' ένα ξεκούραστο μονοπάτι στη σκιά αιωνόβιων πεύκων και κυπαρισσιών, φτάνουμε σε 10' στο ευρύτατο οροπέδιο του **Αγίου Λεόντιου**. Είναι ένα βοσκοτόπι με θαμνώδη βλάστηση, με αρχαίες λιθόκτιστες δεξαμενές, τις «**σουβάλες**», με ερείπια υστερομυκηναϊκού αγροτικού οικισμού, ανεμόμυλου και καμινιού. Η ελαφριά κοιλότητα της επιφάνειας του υψιπέδου το καθιστά έναν φυσικό ομβροδέκτη, έναν «**μπουρδέκτη**» όπως - κατά παραφθορά - ονομάζεται απ' τους ντόπιους. Στα Ν εξέχει η τριγωνική κο-

ρυφή του Όρους, ενώ στο απώτατο παρελθόν το κυκλικό αυτό οροπέδιο υπήρξε ο κρατήρας του ηφαιστείου του νησιού.

Χωρίς σηματοδοτημένο μονοπάτι, ανάμεσα από θάμνους και αγκάθια, διασχίζουμε το οροπέδιο με κατεύθυνση ΝΔ. Σ' ένα 10λεπτο αγναντεύουμε χαμηλά τον παραθαλάσσιο οικισμό της «**Πέρδικας**», το νησάκι της «**Μονής**» και, πιο πίσω ακόμη, τον σκουρόχρωμο όγκο της Χερσονήσου των Μεθάνων.

Μετά το επίπεδο έδαφος μάς υποδέχεται ένα κατηφορικό, πολύ κακοτράχαλο μονοπάτι με τμήματα χοντροφτιαγμένου καλντεριμιού. **30** λεπτά μετά τον Άγιο Λεόντιο περνάμε δίπλα από ένα γεωλογικό φαινόμενο, που φέρνει στο νου την νήσο Τήνο. Είναι ένα εντυπωσιακό «**Ταφόνη**», ένας κοίλος ηφαιστειακός βράχος, σμιλεμένος από την φύση στη διάρκεια του γεωλογικού παρελθόντος του νησιού.

Ένα δεκάλεπτο μετά το ταφονί φτάνουμε στην άσφαλτο, στο κοιμητηριακό εκκλη-

Ο ελαφρά ανηφορικός πλακόστρωτος διάδρομος, που οδηγεί στο ελληνιστικό οικοδόμημα και στον βυζαντινό ναό των Ταξιαρχών.





Στις τελευταίες ανηφοριές πριν από την κορυφή. Χαμηλά οι οικισμοί της Αιγινήτισσας, του Μαραθώνα και η πόλη της Αίγινας.

Σάκι των **Εισοδείων** της **Θεοτόκου**, σε υψόμετρο **270** μέτρων. Από την αφετηρία της διαδρομής μας στους Τζίκηδες, έχουμε χρειασθεί συνολικό χρόνο **μιάμισης ώρας** (χωρίς να υπολογίζουμε τις διάφορες στάσεις στη διάρκεια της πορείας).

Στην κορυφή του «Όρους»

Μετά την τόσο συχνή οπτική επαφή με το «Όρος» έρχεται η στιγμή να κατευθύνουμε τα βήματά μας ως την υψηλότερη κορυφή του νησιού. Περνάμε αρχικά από την «**Παχειά Ράχη**», την γνωστή στους ντόπιους «**Παχιοράχη**». Η περιδιάβαση στα στενά δρομάκια μιάς αποκαλύπτει έναν πανέμορφο οικισμό σε υψόμετρο **225** μέτρων, με εξαιρετική θέα παντού.

Σώζονται αρκετά παλιά σπίτια με τοιχοποιία από καφεκόκκινες νφαιστειακές πέτρες εκπληκτικές.

Αρχική εκκλησία ήταν ο μικρός ναός των **Ταξιαρχών**, χτισμένος στα **1809**. Εκεί, κατά την παράδοση, υψώθηκε η Σημαία της Επανάστασης στο νησί. Αργότερα προστέθηκε και η μεγαλύτερη εκκλησία του **Αγίου Διονυσίου** που θεμελιώθηκε το **1813** και αποπερατώθηκε στα **1864**. Πριν από το 1950 το χωριό είχε 55 οικογένειες και σχολείο με 70 παιδιά. Σήμερα είναι ελάχιστοι οι μόνιμοι κάτοικοι και περισσότεροι οι εποχικοί. Είναι πολύ κρίμα ένα τέτοιο κόσμημα οικισμού να μην σφύζει από ζωή.

Από την Παχιοράχη συνεχίζουμε τον ασφαλτόδρομο προς τα ΝΔ. 1,5 περίπου χιλιόμετρο μετά συναντάμε την διακλάδωση προς το Όρος και τον **Ναό του Ελληνίου Διός**. Ξεκινάμε από υψόμετρο **230** μέτρων, αρχικά σε κακοτράχαλο χωματόδρομο, που γρήγορα στενεύει και γίνεται μονοπάτι. Τα βήματά μας συνοδεύουν τα κόκκινα σημάδια πάνω στις πέτρες, που είχε αποτυπώσει ο Κώστας



Απολαυστική χαλάρωση στην κορυφή του “Όρους”, στο προαύλιο του Προφήτη Ηλία.

οχτώ χρόνια πριν.

- Ήταν τόσο καλή η ποιότητα του χρώματος, που εξακολουθεί να αντέχει στις καιρικές συνθήκες μετά από τόσα χρόνια, λέει ο φίλος μας.

Ένα σχεδόν 10λεπτο μετά φτάνουμε στη θέση «**Σφυρίχτρες**». Εδώ αρχίζουν οι αλλεπάλληλες εκπλήξεις. Το ταπεινό μας μονοπάτι μετεξελίσσεται σ' έναν πολυτελή αρχαίο διάδρομο, ελαφρά ανηφορικό, με πλάτος 5 περίπου μέτρων κα στρωμένο με πλάκες μεγάλων διαστάσεων. Ο διάδρομος οδηγεί σ' ένα επιβλητικό ελληνιστικό οικοδόμημα, που χρησιμοποιείτο ως ξενώνας για τους προσκυνητές του ιερού του **Ελλανίου Διός**, ο βωμός του οποίου ήταν χτισμένος στην κορυφή του Όρους.

Με δομικό υλικό από το ελληνικό οικο-

δόμημα χτίστηκε από τον **12ο** προς τον **13ο** αιώνα ο ναός των **Ταξιαρχών**. Ο περιβάλλον χώρος έχει ερείπια κελιών της πολύ μεταγενέστερης μονής του **Αγίου Νικολάου**. Στο εσωτερικό του ναού σώζονται τοιχογραφίες, κυρίως στον τρούλο. Μια παράκαμψη λίγο πιο πάνω μάς οδηγεί σε μια εντυπωσιακή αρχαία δεξαμενή, χτισμένη με ισόδομους ορθογώνιους λίθους. Είναι η περίφημη «**Δρακοσουβάλα**». ⁽¹³⁾

Ξαναρχίζουμε το μονοπάτι, στενό πάντα και κακοτράχαλο, ανάμεσα σε πέτρες και αγκάθια. Στην αφιλόξενη πλαγιά του βουνού διακρίνονται ίχνη τοιχοποιίας και υπολείμματα Μυκηναϊκού οικισμού. Ένα μικρό πλάτωμα, σε υψόμετρο **340 μέτρων**, παρεμβάλλεται ανακουφιστικά στην συνεχή ανηφόρα. Παίρνουμε με-

(13) Λεπτομέρειες για τα κατάλοιπα αυτά του αρχαίου παρελθόντος αναφέρει στο άρθρο του ο Κώστας Ζαρόκωστας, στο *Ελληνικό Πανόραμα*, τεύχος 62, Μαρτ. 2008



Μαγευτικές ακρογιαλιές, πολυδιάστατη ενδοχώρα, εκπληκτικά μνημεία πολιτισμού και άμεση γειτνίαση με την Αθήνα. Η Αίγινα αποτελεί τον ιδανικότερο προορισμό για 12μηνες διακοπές.

ρικές ανάσες αγναντεύοντας την θέα. Το έδαφος κοσμούν πανέμορφες ορχιδέες αλλά και μερικά ολόφρεσκα μανιτάρια «αγαρικά».

Πλησιάζουμε στην κορυφή, με ψυχρό αεράκι και συνεφιά. Το μονοπάτι μας περνάει δίπλα από τον κτιστό βωμό του Διός και αμέσως μετά καταλήγει στο ψηλότερο σημείο της Αίγινας, στην κορυφή του Όρους, στα **532** μέτρα. Ο συνολικός χρόνος που έχει απαιτηθεί από την αρχή της διαδρομής είναι, για υψομετρική διαφορά **300** μέτρων, με αρκετές στάσεις και πολύ αργό ρυθμό, **1: 30'**.

Ασβεστοχρισμένο εκκλησάκι Προφήτη Ηλία, ευρύχωρο ταρατσάκι με δεξαμενή, καρέκλες από το εσωτερικό του ναΐσκου. Χαλαρώνουμε και απολαμβάνουμε σ' όλα τα μήκη και πλάτη του ορίζοντα, μια θέα μοναδική. Επιστρέφουμε ακολουθώντας κυκλική πορεία, αρχικά με μονοπάτι Ν του Όρους και στη συνέχεια με Β κατεύθυνση

σε χωματόδρομο. Έναν χωματόδρομο με οδόστρωμα ομαλό, που περνάει κάτω από το ξωκκλήσι της **Υπαπαντής** και σε μία ώρα μάς επαναφέρει στην άσφαλο, στην αφετηρία της διαδρομής.

Πέρδικα - Σύντομος περίπλους της νήσου Μονής

Τελευταίος προορισμός της Αιγινίτικης περιήγησής μας είναι ο οικισμός της **Πέρδικας** στο νοτιοδυτικότερο άκρο του νησιού.

Για να φτάσουμε ως την Πέρδικα με το λεωφορείο, επιστρέφουμε στην πόλη της Αίγινας και μετά συνεχίζουμε νότια, κατά μήκος της δυτικής ακτογραμμής στον ευρύτερο Όρμο του **Μαραθώνα**.

Ο οικισμός της Πέρδικας είναι πυκνοδομημένος, με όλα τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης τουριστικής ανάπτυξης. Καταλαμβάνει όλη την έκταση της μακρόστε-

νης γλώσσας στεριάς, απέναντι ακριβώς από το ερημονήσι της «**Μονής**».

Ένα ταχύπλοο σκάφος αναλαμβάνει να μας μεταφέρει στο αντικρινό νησάκι της Μονής ⁽¹⁴⁾, που το χωρίζει από την άκρη της Πέρδικας ένας διάυλος πλάτους 500 μόλις μέτρων. Ξεκινάμε τον περίπλοο από την βόρεια, πετρώδη ακτογραμμή. Είναι απότομη η πλευρά του νησιού, καλυμμένη από πυκνό δάσος χαλεπίου πεύκης. Ακριβώς από πάνω ορθώνεται, τελείως γυμνή και βραχύδης, η κορυφή της Μονής με υψόμετρο **179** μέτρων. ⁽¹⁵⁾

Στο Δ άκρο του νησιού αποβιβαζόμαστε για λίγο στην προφυλαγμένη προβλήτα. Είναι μια πανέμορφη πλαζ με πολλά παγώνια, σχοίνους, πεύκα, αρμυρίκια και υπέροχα νερά, ιδανικός τόπος για ειδυλλιακές, διακοπές.

Συνεχίζουμε κατά μήκος της αφιλόξενης δυτικής ακτογραμμής που καταλήγει στον μικρό φάρο του ακρωτηρίου **Κωστή**. Ολοκληρώνουμε τον περίπλοο αγναντεύοντας πάντα απόκρημνες και αλίμενες ακτές, τόσο στην νότια όσο και στην ανατολική πλευρά του νησιού.

Η τελευταία μας εμπειρία από την Πέρδικα είναι τα μεζεδάκια και τα ολόφρεσκα ψάρια σε ταβερνάκι της παραλίας. Που τα συνοδεύουμε με το εξαίσιο, αρωματικό τσιπουράκι «**ΜΠΑΜΠΑΤΖΙΜ**», του καλού μας φίλου **Ανέστη Μπαμπατζιμούπουλου**, στη Θεσσαλονίκη.

Επίλογος

Έχω μπροστά μου απλωμένο τον εξαιρετικά λεπτομερή (κλίμακα **1:25 000**) πεζοπορικό και πολιτιστικό χάρτη της Αίγινας, των εκδόσεων **Anavasi**. Παρατηρώ τις ποικίλες λεπτομέρειες του χάρτη, τους ορεινούς και παραθαλάσσιους οικισμούς, τους αρχαιολογικούς χώρους, τα ξωκκλήσια και τις μονές, τις οδικές δι-

αδρομές και τα μονοπάτια, τα οροπέδια και τις κορυφές. Σκέφτομαι, μέσα σε τρεις μέρες, πόσο πολλά ήταν αυτά που είδαμε μα και πόσα - πολύ περισσότερα - απομένουν άγνωστα ακόμη.

Αναπολώ τις μέρες της Αίγινας, τόσο καταιγιστικές, τόσο ασθματικές αλλά και τόσο ουσιαστικές. Και δεν βλέπω την ώρα να επιστρέψουμε, με πιο πολύ χρόνο στη διάθεσή μας. Για μια περιπλάνηση ήρεμη, αργή και αισθαντική. Όπως αξίζει σ' αυτό τον τόπο, τον τόσο ξεχωριστό.

Ευχαριστίες

Θερμότερες ευχαριστίες οφείλουμε στον καλό μας φίλο **Κώστα Ζαρόκωστα**, χάρις στην ευγενική πρόσκληση του οποίου είχαμε την τύχη να γνωρίσουμε την Αίγινα με την δική του ιδιαίτερη ματιά.

Διαμονή

Μερικές από τις ωραιότερες αναμνήσεις μας οφείλονται στην διαμονή μας στο ξενοδοχείο «**DANAE**». Το επίπεδο υπηρεσιών, η εξυπηρετικότατη διάθεση διεύθυνσης και προσωπικού, η εξαιρετική θέση πάνω από την ακτή και η μοναδική θέα όλων των δωματίων στον Σαρωνικό, συνιστούν ένα προνομιακό κατάλυμα για υπέροχες διακοπές. Τηλ. **22970 22424** www.danaehotel.gr

Πηγές

-Γ.Π. Κουλικούρδη, «ΑΙΓΙΝΑ Ι, εκδ. Πιτσιλός, ΑΘΗΝΑ 1990
-Χ.Πέννας, «Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΙΓΙΝΑ, ΥΠ. ΠΟ (ΤΑΠΑ) ΑΘΗΝΑ 2004
->ή Αίγινα» ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ, τευχ. 2/2000, 18/2010

(14) Με έκταση 1.07 τετ. χιλ. ή 1.070 στρέμματα, η νήσος Μονή καταλαμβάνει την 173^η θέση ανάμεσα στα ελληνικά νησιά (Ν. Νέζης, Τα Ελληνικά Βουνά, τόμος 1, σελ 213)

(15) Παρά το - θεωρητικά - χαμηλό υψόμετρο, το μονοπάτι είναι δύσβατο και απότομο. Ο Κυριάκος Παπαγεωργίου, που ανέβηκε ως την κορυφή, δεν χαρακτηρίζει ως απλό περίπατο τη διαδρομή.



Είδα κι έμαθα τόσα και τόσα νησιά και νησόπουλα. Βράχους μακρινούς κι απλησίαστους, πέτρες πεταμένες του πελάγου, τριγωνικές, πολύγωνες και πυραμιδωτές, νησίδες μοναχικές που αναδύονται αιφνιδιαστικά μέσα από το μακρινό διάστημα του διαμελισμένου χωροχρόνου και αδέσποτες, σφικτές ή λυμένες, στεριές, που δεσπόζουν στο φιλέρημο σύμπαν του αρχιπέλαγου.

Ταξίδι σε μια άλλη “Μονή”

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Κυριάκος Παπαγεωργίου

Όμως ένα τόσο κοντινό και μοναχικό νησιδάκι, κοντινό στη στεριά άλλου νησιού και δίπλα από τη οχλοβοή του ανθρώπινου κύματος, τόσο παράξενο και τόσο ηδονόχαρο, δεν έχω ξανασυναντήσει.

Μιλώ για τη **Μονή**, το αναπάντεχο νησόπουλο που υψώνεται απότομο, συμμετρικό και ογκώδες, απέναντι από την **Πέρδικα** της Αίγινας.

Δεν ανήκω στην κατηγορία εκείνων που ακολουθούν τους δρόμους των λουομένων και των σκαφάτων, καθώς η Μονή έλκει τους εραστές των ερημικών ακτών που την προσεγγίζουν, για λίγες ώρες λουτροθεραπείας και εκτόνωσης.

Αλλά όμως ακολούθησα τα βήματά τους για την άλλη “όψη” του νησιού, την άλλη εκδοχή του, την κρυφή και μυστήρια φυσιογνωμία του, που ευτυχώς παραμένει μοναχική κι ανεξινιάστη.

Από το λιμανάκι της Πέρδικας πήρα τη βενζίνα που κάθε μισή ώρα, το καλοκαίρι, σαλπάρει για τη Μονή. Πλήθος τουρίστες, λουόμενοι, περιέργοι και ημερήσιοι επισκέπτες γεμίζουν τ’ ανοιχτά καταστρώματά της, με την ελπίδα να πατήσουνε το χώμα της Μονής, σε μια οργανωμένη παραλία και να γευτούν τα σμαραγδένια νερά και την ξανθή αμμουδιά της.

Εγώ από την άλλη, μην έχοντας εξασφαλίσει άδεια διανυκτέρευσης στο νησί (γιατί χρειάζεται και τέτοια), στριμώχνομαι μαζί με τους κολυμβητές των λίγων ωρών, για να ταξιδέψω ως εκεί, ν’ αποβιβαστώ στην πρόχειρη αποβάθρα κι ύστερα να καθώ στους τέσσερις ορίζοντες του νησιού.

Η απόσταση που χωρίζει το λιμανάκι της Αιγινήτικης Πέρδικας από τη Μονή δεν είναι παραπάνω από χίλια οκτακόσια μέτρα, αν δε υπολογίσουμε την απόσταση από το ακρωτήριο της Πέρδικας ως τον κάβο του νησιού, δεν ξεπερνάει τα πεντα-



Από τα ύψη της Μονής. Συμπαγές πευκοδάσος
και παραλίες με υπέροχα νερά.

κόσια μέτρα. Μπορεί κανένας να πάει και κολυμπώντας, αρκεί να έχει υπόψη του ότι μεσολαβούν ισχυρά θαλάσσια ρεύματα με πολύ μεγάλο βάθος. Και, βέβαια, ότι οι ανατολικές πλαγιές της Μονής είναι ιδιαίτερα αλιμένες και βραχώδεις. Όπως άλλωστε δείχνει και η πρώτη άποψη του νησιού. Βραχώδης, απόκρημνη και με χυμώδη πρανή, απλυσίαστα και με ισχυρά αντιμάμαλα.

Ένα τέταρτο διαρκεί η πλεύση της βενζίνης αυτής του παλιού καιρού. Περνώντας πλάι από το βόρειο κάβο της Μονής διαπιστώνουμε πως δεν είναι εύκολη η δουλειά μιας ολοκληρωμένης διάσχισης του νησιού που θα χρειαστεί μερικές ώρες διαρκούς και επίπονης περιπλάνησης, ώστε να σχηματίσουμε μια επαρκή γνώση του φυσικού τοπίου και μια εμπειριστατωμένη άποψη του ερημικού νησιού.

Η απόβαση γίνεται σε μια αποβάθρα που έχει αποκατασταθεί σε μεγάλο εύρος κι έχει δυνατότητα ελλιμενισμού αρκετών μικρών σκαφών. Τα μεγαλύτερα αράζουν αρόδο, έξω από το λιμανάκι, δίπλα από το οποίο απλώνεται κάτασπρη και φεγγοβόλα η κοσμοσύναχτη βοτσαλωτή παραλία. Η παραλία αυτή ονομάζεται **Βορδώνι**.

Σήμερα λειτουργεί κι ένα πρόχειρο αναψυκτήριο εκεί, που εξυπηρετεί τους λουόμενους και τους ημερήσιους επισκέπτες. Αμέσως πιο πέρα και πιο πάνω από τη μοναδική αυτή παραλία της Μονής αρχίζει ένας άλλος κόσμος, δύσβατος και απότομος μα εξίσου ελκυστικός. Το ανάγλυφο της βορειοδυτικής αυτής πλευράς είναι έντονο από την άποψη του δασικού του πλέγματος και μόνο όταν απομακρυνθεί κανένας από αυτό, θα καταλάβει ότι έχει να κάνει με το απόλυτο της ερημιάς και του ανεξιχνίαστου.

Παίρνω το φαρδύ καλόστρωτο μονοπάτι που ξεκινάει πίσω από τα βοηθητικά κτίσματα του αναψυκτηρίου και μπαίνει αμέσως σε πευκόφυτη ζώνη. Σε λίγα λεπτά βρίσκομαι μπροστά σε ερειπωμένους κι εγκαταλελειμμένους κατασκηνωτικούς θαλάμους και κιόσκια που χρησιμοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1960 από την **Ελληνική Περιηγητική Λέσχη** και στη

συνέχεια εγκαταλείφθηκαν. Κάποιοι πρόσκοποι συνέχισαν να κάνουν χρήση τα επόμενα χρόνια, μα κι αυτοί, με κάποιες εξαιρέσεις, εξαφανίστηκαν από το πρόσωπο της υπαίθριας ζωής.

Δυστυχώς όσο κοιτάμε προς το μέλλον, όλο και λιγότεροι άνθρωποι θα ρίχνουν το βλέμμα τους στην εξωτική φύση, με συνεχόμενη ροπή του είδους προς την ευκολία και το ραχάτι. Αν και το τελευταίο έχει χάσει την εσωτερική δυναμική και την αληθινή του έννοια

Ωστόσο ακολουθούμε την πορεία μας προς τα εκεί που μας δείχνει το φαρδύ μονοπάτι. Δεν καταφέρνουμε να διακρίνουμε ότι στη μέση της διαδρομής κρύβεται μια ύποπτη παράκαμψη, που τέμνει τη δασωμένη πλαγιά κι ανηφορίζει εγκάρσια στην τομή του βουνού. Συνεχίζουμε τον περίπατό μας με δυτική κατεύθυνση, διασχίζοντας ένα ανάλαφρο πευκόδασο που σε έντε μόνις λεπτά μας βγάζει στην πίσω πλευρά της χερσονήσου, που σχηματίζει μιαν εύκαμπτη, καμπύλη και βραχωμένη ακτή.

Η μόνη άλλωστε ήπια πλευρά της Μονής είναι αυτή που σχηματίζει μια χαμηλή χερσόνησο, στην κορυφή της οποίας υπάρχει παλιό εγκαταλελειμμένο τουριστικό περίπτερο. Κάνουμε το γύρο πρώτα απ' όλα αυτής της κυκλικής χερσονήσου, κατά μήκος μιας έξοχης λευκόβραχης λωρίδας.

Τα νερά της ακτής, αλλά και όλης της βραχωμένης λωρίδας, είναι από τα ωραιότερα του Σαρωνικού. Έχουν πλήθος παραλλαγές χρωμάτων, από το τυρκουάζ και το οιοπνευματί ως το βαθύ μπλε του κοβαλτίου.

Αφήνω το βατό και ήπιο χερσονήσι και κώνομαι δίχως πυξίδα στο δασωμένο παραπλάι του βουνού. Ανιχνεύοντας τη βατότητα του δασικού πλέγματος, ως και τη δυνατότητα διείσδυσης σε ηπιότερες εκδοχές ανάβασης, ανακαλύπτω, σε λιγότερο από δέκα λεπτά, το παλιό δασικό μονοπάτι που φεύγει πίσω από τους χώρους της κατασκλήνωσης και μετά ανηφορίζει για τα άγνωστα πρανή και τις δαντελένιες κορυφώσεις του νησιού.



Ο πυκνοδομημένος και άκρως τουριστικοποιημένος οικισμός της Πέρδικας, μοιάζει σαν ν' αγγίζει τα ακροκόρυφα της Μονής. Απέναντι, ψηλά, η κωνοειδής κορυφή του "Όρους".

Για κανένα τέταρτο η πορεία που παίρνω, συνεχίζει επάνω σε αυτό το ακνό και κατά τα άλλα ευδιάκριτο μονοπάτι. Ύστερα χάνεται σε πολλές διακλαδώσεις, που δημιουργούν σύγχυση κι αμφιβολίες.

Όμως εκεί που ψάχνω να βρω το σωστό σκέλος της πορείας μου, αφουγκράζομαι, πίσω από τα ξεραμένα κλαδιά των πευκόδεντρων, κάποια ανάλαφρα αγκομαχητά και ακαθόριστες ανάσες του ζωικού βασιλείου.

Απορώ, στήνω αυτί, αλλά δε βλέπω τίποτα κι ούτε ακούω κάτι πιο συγκεκριμένο και απτό. Συνεχίζω να ανηφορίζω με φουρκέτες και συνεχείς ταλαντώσεις, επάνω στην πυκνή δομή του δάσους. Όταν λαθεύω, ξαναγυρίζω στο προηγούμενο σημείο που του βάζω σημάδια και παίρνω την άλλη κατεύθυνση. Δεν δίνω σημασία στις ανάσες του δάσους - γιατί τέτοιες πρέπει να είναι όλες εκείνες οι εκπομπές των περιέργων ήχων -, αφού το ενδιαφέρον και η προσοχή μου εστιάζονται στην

ανοδική μου πορεία και πώς δεν θα απομακρυνθώ από το σημείο τομής της κορυφαίας ταλάντωσης του βουνού.

Όμως πάλι και πάλι οι περιέργες και υποδόριες, σχεδόν, ανάσες του δάσους επανέρχονται και μου γεννούνε πλήθος υποψίες, προβληματισμούς και εικασίες.

Αποφασίζω να κρυφτώ σε κάποια βράχινη εσοχή οπλίζοντας τη φωτογραφική μου μηχανή. Περιμένω ένα - δυο λεπτά, δίχως καμία κίνηση, αφού έχω πρώτα εξασφαλίσει μια επιτόπια και αυτοσχέδια παραλλαγή.

Κι ενώ οι ανάσες γίνονται μηρυκασμοί κι οι μηρυκασμοί βρόγχοι και ποδοβολητά, νάσου ξαφνικά πίσω από μια συστάδα πλεχτών θάμνων μια φαμίλια αλαφροϊσκιωτων ελαφιών που ακροπατούν μουσουδίζοντας ανάμεσα στα κλαδιά. Κοιτάζω αμήχανος από τη μια, αλλά κι εμπρόντητος από την άλλη, αυτή την έξοχη κουστωδία, μια ολόκληρη φαμίλια - αρσενικό, θηλυκό και δυο τρυφερούδια νεογνά

– να βόσκει αμέριμνη κι ανυποψίαστη στο λαγκάδι της λόχμης. Είναι τέσσερα είδη ελαφιών, ροδίτικου τύπου, της κατηγορίας πλατονιού.

Δεν κάνω τίποτ' άλλο παρά να παρατηρώ την παρθενική αυτή κουστωδία των υπέροχων “αμνών” της ζωής. Αψηφώ τις φωτογραφήσεις, γιατί μπορεί και το ανεπαίσθητο κλικ της μηχανής να τα κάνει να υποψιαστούν και να τα τρέψει σε άτακτη φυγή.

Παραχωρώ λοιπόν στη φυσική εξουσία της παρθενικής ζωής το μέρος που αναλογεί στην αναπάντεχη έκπληξη υπαναχωρώντας από την τεχνική εξυπηρέτηση μιας ακαριαίας “στιγμής” που θα εγκλωβίσει μια παγωμένη στάση στο διηνεκές...

Δεν προλαβαίνω να καταχωρίσω την έκπληξη στο θύλακα της μνήμης και της ομορφιάς και μια δεύτερη – εξίσου δυναμική και εντυπωσιακή – εισόρμηση της άγριας ζωής έρχεται να με εξουθενώσει και να συμπληρώσει το παζλ των διαδοχικών εκπλήξεων. Δυο αγριοκάτσικα του είδους κρι – κρι ξετρυπώνονται από μια συστάδα ξερόκλαδων και σκύβοντας το

λαιμό τους ξεψαχνίζουν τους κρυμμένους βολβούς και τις αγριοκρεμμύδες.

Ύστερα χάνονται όπως εμφανίστηκαν τριποδίζοντας ανάμεσα στα βράχια και τους θαμνότοπους της παρθένας πλαγιάς.

Βγαίνω από την κρύπτη μου κι ανηφορίζω με άλλο πια αισθητικό βάρος και ανάλαφρη διάθεση. Μπροστά μου διακρίνω ξεκάθαρα το τειχίο της ορεινής γραμμής, από διαδοχικά βραχοτόπια, που χύνονται σαν ένας καταϊγιστικός καταρράκτης γκρίζων νερών.

Το μονοπάτι χάνεται και γίνεται ακόμη χειρότερο, αλλά η οροφή του νησιού είναι δείγμα ανοιχτής προσέγγισης που δεν σ' αφήνει να χαθείς. Καβατζάρω αυτά τα κατσάβραχα από πατωσιά σε πατωσιά κι όλο πλησιάζω την οριζόντια κορδέλα της βραχοκορφής.

Από μια μάλιστα στάση διακρίνω και ένα ανοιχτό παράθυρο στη θέα του κόσμου. Ναι, κάποιο κτίσμα βρίσκεται στην κορυφή, μάλλον ερειπωμένο, που ενταγμένο στο βράχινο θώρακα μοιάζει να κρέμεται από τον ουράνιο θόλο

Διαγράφοντας συνεχείς στροβιλισμούς και ελισσόμενος μεσ' από τα κοφτερά

Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς στη Μονή. Τα πανέμορφα, κοντά στη θάλασσα, νεογέννητα ελαφάκια, το φυσικό περιβάλλον με το υγιέστατο πευκοδάσος ή τα θεϊκά τυρκουάζ νερά! Όποιο κι αν είναι το κίνητρο για να επισκεφθεί κάποιος τη Μονή, το βέβαιο είναι, πως θα έχει πολλούς λόγους να θυμάται το τόσο ιδιαίτερο και προικισμένο αυτό μικρονήσι της Αίγινας.



βράχια διαπιστώνω ότι το μονοπάτι που είχα απολέσει ανηφορίζοντας και το έψαχνα απεγνωσμένα, νόσου το από κάποια στροφή των βράχων, καθώς ανηφορίζει με άνετη στρώση και διάζωμα φαρδύ. Ας είναι. Κι έτσι η κορυφωσή μου ως εδώ είχε την περιπέτειά της.

Πιάνοντας την οριζόντια τομή της κορυφογραμμής διασχίζω όλο το δυνατό εύρος του βράχινου σαμαριού που μου αποκαλύπτει μια θέα αναπάντεχη και καταλυτική. Από ανατολικά, σχεδόν αποκάτω μου, τόσο κοντά θέλω να πω, η συναρπαστική θέα της πυκνοδομημένης **Πέρδικας**, το ακρωτήρι της και ο χαρακτηριστικός ανεμόμυλος και πίσω της σε πρώτο πλάνο οι διαδοχικές λοφογραμμές με τελευταία, στην ίσια γραμμή θέασης, την κορυφή του **Ελλαίνου Διός** – την ψηλότερη κορυφή της Αίγινας - κωνοειδή και ταλαντευόμενη σε ένα ακαθόριστο κύμα γαλάζιου φωτός.

Από τη δυτική πλευρά του νησιού, γυρίζοντας κεφάλι και βλέμμα, αντικρίζω **το Αγγίστρι** και πιο πίσω τα Μέθανα και τον Μοριά.

Νιώθω να είμαι καβάλα σε ένα πολεμικό θαλασσίνο άτι, στη ράχη θέλω να πω ενός γιγαντιαίου δελφινιού, από την οποία αγναντεύω ολάκερη τη νότια εκδοχή του Σαρωνικού. Και των μυστικών δρόμων του Ποσειδώνα, αλλά και της Αμφιτρίτης. Τα σκάφη που παραπλέουν τη Μονή κάνουν τέτοιες γκέλες και ελιγμούς που μονάχα ένας βιρτουόζος καλλιτέχνης θα κατάφερνε. Τα ιστιοπλοϊκά γέρνουν από τη μεριά του κύματος και οι ψαρόβαρκες τέμνουν την ορθή γωνία των ανέμων λιχνίζοντας τον αφρό και τα ρέλια των ρευμάτων.

Κατά μήκος της χερσονησίδας το βλέμμα μου ευθειάζει ως τη μύτη της πόλης της Αίγινας που απλώνεται κάτασπρη ως μέσα την ακύμαντη θάλασσα.

Αυτοί οι γκρίζοι ασβεστόλιθοι, στην καμάρα των οποίων βαδίζω και γυροσκοπώ, ξεχωρίζουν κι από μακριά, ως μία φαρδιά επιμήκης λωρίδα σωματοποιημένων γιγάντων που λες και βγήκαν από τα βάθη της θάλασσας και μουμιοποιήθηκαν ανά-

μεσα στις δασωμένες ράχες του νησιού και στις θολές αρμάδες τ' ουρανού.

Τα κτίσματα που στέκουν ξαρμάτωτα εδώ στην κορφή δεν είναι παρά **γερμανικά παρατηρητήρια**, που επέβλεπαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής όλη την κίνηση του Σαρωνικού.

Η Μονή είναι ένα νησί με συνολικό μήκος **ένα μίλι** και πλάτος μισό. Ανήκει στη **Μονή Χρυσολέοντισας**, από την οποία πήρε, καθώς λέγεται, και τ' όνομά της.

Ο **περιηγητής Σάντλερ** όμως που περιηγήθηκε ανάμεσα στα άλλα και τη Μονή (1764-1766) ισχυρίζεται πως επειδή ήταν μια μεμονωμένη βραχονησίδα, ονομάστηκε έτσι (Μονή) ως μόνη νησίδα στο Σαρωνικό. Αλλά βέβαια η Μονή δεν είναι η μόνη βραχονησίδα.

Το **1962** ανακνήρυχτηκε **Πάρκο Φυσικής Εκτροπής Θηραμάτων**, με δεξαμενές και ποτίστρες κι έτσι απέκτησε τα ημιάγρια ζώα που ωστόσο σήμερα είναι τόσο εξοικειωμένα, καθώς αλωνίζουν την ακτή Βορδώνη τρώγοντας ό,τι τους πετούν οι ξαφνιασμένοι επισκέπτες του νησιού. Σήμερα ζουν εκεί επτά ελάφια, 70 κρι-κρι και 30 παγόνια, που κι αυτά αποτελούν μια ευχάριστη έκπληξη, για την ξαφνική τους παρουσία και το αναπάντεχο σουλάτσο, που κάνουν ανάμεσα στους λουόμενους. Το ύψος του νησιού είναι **179** μέτρα, διαθέτει όπως είπαμε πλούσια κλωρίδα, και θεωρείται προστατευμένο οικοσύστημα, στο οποίο απαγορεύεται η διανυκτέρευση. Η έκταση του είναι 1,07 τετ.χλμ. (1070 στρέματα)*

Σχεδιάζοντας την πορεία μου από την ακτή ως την κορυφή του νησιού μπορώ να πω ότι αυτή γίνεται με ένα χαρακτηριστικό ζικ-ζακ που ελίσσεται μέσα από τους ευτραφείς θάμνους, τα κέδρα, τις μοσχομύριστες φασκομπλιές, τις αγριλιές και τα σχίνα.

Ολόκληρο το νησάκι μοιάζει με ένα ψηφιδωτό χρωμάτων, αντιθέσεων και απλωτής ομορφιάς που το κάνει επιβλητικό και ασυναγώνιστο...

* Ν. Νέζης, «ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ, ΤΟΜΟΣ 1, σελ.213